

**TÜRKÇE Ö RETİMİNDE
ÇOK UYARANLI BİR ÖĞRETİM ORTAMI OLUŞTURMAK
ÇİN SEÇKİN EDEBİ ÜRÜNLERDEN YARARLANMA**

Yrd. Doç. Dr. Ali GÖÇER*

ÖZ: Eğitim en temel hedefi sınıfl düzeylerine göre öğrencileri belirlenen kazanımlarla donatma, hâle getirmektir. Yani, onlar, bir üst eğitim kademesine daha da önemlisi hayata hazırlanmaktadır. Öğretim sürecine öğrencilerin etkin katılımı, sağlama ve temel dil becerileriyle ilgili hedeflere ulaşabilmek için seçkin edebî ürünlerden yararlanmak gerekir.

Bu çalışmada, öğretim ve öğrenme sürecini öğrenciler için çekici kılmak için edebî ürünlerin kullanımı, önemi üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla ilgisel ve yaygın kullanımına sahip edebî türlerin örnekleri, özellikleri ve dil eğitimi etkinliklerinde kullanıma biçimlerine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, edebî metinlerin kullanımı, dil gelişimi.

Benefiting from Refined Literary Texts to Create a Multi Stimulant Learning Environment for Turkish Language Teaching

ABSTRACT: The main purpose of education is to help students to get the determined qualities according to linguistic competency levels. In other words, this means to prepare students for an upper education level and for real life situation. Moreover, to make students actively participate in the process of the learning and teaching, and to achieve aims at basic language skills, it is necessary to benefit from highly refined literary texts.

In this study, to make the process of the learning and teaching attractive for the students to dwell upon the importance of using literary texts. Besides, samples, properties and usage methods of those literary texts are mentioned.

Key Words: Turkish language teaching, literary texts usage, language development.

---

* Erciyes Üni. Eğitim Fak. Türkçe Eğitim Böl., gocer@erciyes.edu.tr

G R

Çocuklar aile ortam,ndan ba layarak temel dil becerilerinden dinleme ve konu may, edinmeye ba larlar. Do al ortamlarda gerçekle en bu dil edinim durumu bilinçli ailelerin sorumlu davranmalar,yla daha sistemli bir ekilde gerçekle ir. Bebe ine söyleyece i ninnilerin ezgisinden, aile ortam,ndaki konu malar,n tonuna kadar her ey çocu un dinleme ve konu ma becerisini etkiler. Resimli hikâyeler, elektronik masal kutular, vb. haz,rlanm, pedagojik ürünlerin al,n,p kullan,lmas,, aile ortam,nda gerçekle en dil edinim sürecine büyük katkı sa lar.

İlkö retimin birinci kademe birinci devre, ö rencilere dil bilinci kazandı,r,ld, ,, dil becerilerinin sa lam bir temele oturtularak geli tirilmeye çal ,ld, , dönemdir. Bu dönemde ö retmenler ö rencilerin belirtilen nitelikleri kazanmalar, için daha bilinçli davran,rlar. Ö rencilere dili sevdirmek, temel dil becerileriyle ilgili geli imlerini sa lamak için ö renme ve ö retme sürecini iyi yönetmesi, ortam, ö renciler için cazip hâle getirmesi önemlidir. Ayr,ca, ö retmenin neyi, nerede, ne zaman ve ne ekilde yapaca ,n, iyi bilmesi kadar s,n,ftaki ö rencileri dersin her a mas,nda ö renmeye haz,r bulundurmas, ve ö rencilerin etkinliklere istekle kat,lmas,n, sa lamas, da üzerinde durulmas, gereken bir noktad,r. Farklı ö renme ortamlar, olu turarak süreci ö renciler için ilginç k,lman,n etkili yollar,ndan birisi zaman zaman edebî ürünler üzerinden gerçekle tirecek etkinliklerle dersi ö rencilerin ilgisini çekecek biçimde sürdürmektir.

Ö renme ve ö retme süreci etkinliklerinin çok uyaranlı, ve etkileimli bir ortamda yürütülmesinin önemi büyüktür. Ö retmenin süreçte organize edece i etkinlikleri ortam, renklendirecek ve ö rencilerin ilgisini çekecek edebî ürünler sayesinde daha verimli k,labilir. Ö rencilerin ilgileri çekilerek derse kat,l,mlar,n,n sa lanmas,, hedeflenen kazan,malara daha rahat ula ,lmas,na yardım, olabilecektir. Etkili ve kal,c, ö renme, ö rencilerin, haz,r bulunu luklar, ile üst düzey bir beklentiye sahip olmalar,na dayal, olarak gerçekle ir. Ö rencilerin ö renme iste i içerisinde bulunmalar,, etkinliklere etkin bir biçimde kat,lmalar,n, sa layacaktır. Ö rencilerde bu iste in olu turulmas, ve derse etkin bir ekilde kat,lmalar, için ilgilerini çekecek pedagojik malzemelerden yararlan,labılır. Ö retmen, ö retece i kavram ya da kural, bu tür edebî ürünlerden yararlanarak kavratılabilir; bunlar arac,l, ,yla ö rencilerin dikkatlerini konuya yonla t,rabilir.

Yeni Türkçe dersi ö retim programlar,nda, ilkö retim döneminde ö rencilerin zihinsel, sosyal ve dilsel becerileri kazanarak geli imlerinin sürdürüldü ü önemli bir dönem olarak görülmektedir. Özellikle ö rencilerin okuma, anlama, anlamlandırma, yorumlama ve anlatma gibi beceri-

leri içine alan yaratıcı düşünme, iletişim kurma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma vb. üst düzey becerileri kazanmalar, hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşılması için Türkçe derslerinin içeriğinin temel araç olan metinler büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda okul öncesi dönemden itibaren ilköğretim son sınıflarına kadar Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin seçimine özen gösterilmesi gerekmektedir. İlköğretim öğrencileri ders içeriği ve ders dışı etkinliklerle seviyelerine uygun metinlerle buluşturulmalıdır. Öğretmenin, özellikle derste işlenen metinlerin içerikleriyle bütünlük oluşturacak farklı edebî metinlerle çalışmaları, çeşitlendirmesi, ders dışı etkinliklerde öğrencilerini seçkin çocuk kitaplarına yönlendirmesi büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda hızla yaygınlaşan yapılandırmacı dil yaklaşımı, dil öğrenme sürecini gelişimsel ve etkileşimsel olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımda davranış değişikliği tirmeye yönelik beceri geliştirme ön plandadır (Güne 2007: 8-10). Dil öğrenmede sosyal etkileşimin de rolü büyüktür. Çocuğun bakışlarıyla etkileşimi, dil öğrenmeye ve zihnini geliştirmeye önemli katkılar sağlar. Keskin dil, zihinsel, bireysel ve sosyal becerileri geliştirme, öğrenme, iletişim kurma, etkileşim ve dünyayla bütünleşmenin en önemli araçlarıdır. Dil, bireyin aktif çabalarıyla, zihinsel becerileri geliştirerek ve bakışlarıyla etkileşimle öğrenilir (Güne 2010: 4-7).

Öğrencilerin üst düzey zihinsel, sosyal ve dilsel beceriler kazanmaları için zengin içeriğe sahip edebî ürünlere başvurulduğunda ortam öğrenciler için ilginç olacaktır. Öğrencileri öğrenmeye hazırlayan dilsel uyarıların en önemlilerinden biri, öğrenme ve öğretme sürecinde sözlü ve yazılı metinleri kullanmaktır. Bu tür metinlerle öğrencilerin ilgileri çekilip dikkatleri toplanarak öğrencilerde bulunması gereken öğrenmenin içsel dinamizmi harekete geçirilmi olacaktır. Türkçe derslerinde bu tür bir mekanizma edebî türlerin seçkin örneklerinden yararlanılarak oluşturulabilir. Bu tür ürünler gerek metin işleme sürecinin ana materyali olarak kullanılabilir gibi bütünlüğü sağlayan materyal olarak da kullanılabilir. Bu yolla sadece öğrencilerin derse olan ilgi ve dikkatleri toplanmaz, aynı zamanda onların temel dil becerileriyle zihinsel ve sosyal becerilerinin de geliştirilmesine katkıda bulunur.

İlköğretim, okul öncesi döneme göre dil eğitimi çalışmaları, daha sistemli yürütüldüğü bir dönemdir. Okul öncesi eğitimle özellikle dinleme ve konuşma becerileri belli bir seviyede geliştirilmiş olan öğrencilerin sahip oldukları becerileri bulundukları düzeyiyle dil becerilerini daha üst seviyede geliştirmeleri söz konusudur. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için ilköğretimin birinci ve ikinci kademesinde çocuk edebiyat ürünlerine başvurulmalıdır. Okul öncesi dönemde ninni, masal vb. malzemeleri sözlü olarak dinleyen çocuklar artık çocuk edebiyat ürünleri üzerinden yürütülecek etkinliklerle okuma, anlama, anlatma,

yorumlama, sebep - sonuç ili kisi kurma gibi zihinsel ve dilsel becerileri geli tirmeye çal, acaklard,r.

Çocuk edebiyat, ürünleri, çocuk duyarlı, yla örülmü, çocuk düze-yine uygun bir dille kaleme al,nm, metinlerdir. Metinlerin al,c,s, öncelikle çocuktur. Metinlerde önemli olan dilin güzel kullan,lmas,, i lenen konunun çocu un bili sel ve duyu sal özelliklerine uygun olmas, ve kurgunun çekicili idir (Karatay 2007: 465). Sever (2008: 145-146), çocuk edebiyat, ürünlerinin çocu a göre durumlar olu turarak Türkçenin anlat,m gücünü yans,tt, ,n,, söz varlı, ,n,n öğelerini örneklendirdi ini belirtmekte ve öyle devam etmektedir. Çocuklar,n, küçük ya larda manileri, bilmeceleri, say, malar,, tekerlemeleri m,r,ldanmaya ba lamalar,yla birlikte, onlar için renkli, devingen ve e lenceli bir dünyan,n kap,s, da aranlanmaya ba lar. Bu dünyada, Türkçemizin yüzy,llard,r i lenegelmi s,n,r-s,z anlat,m inceli i, yarat,c, gücü; insan,m,z,n s,cak ve içten duyma, düşünme, payla ma ve yaratma yetisi sakl,d,r.

Çocuk edebiyat,n,n dil geli imini kolayla t,rd, , bir gerçektir. Çocuklar duyduklar, dili ö renirler, dili geli tirecek ne kadar çok ortam olursa, çocuklar da dil ö reniminden o kadar çok yararlan,rlar. Bu ortam, olu turacak en zengin araçlar çocuk kitaplar,d,r (Kaya 2007: 117). Dil e itim ve ö retiminde edebî ürünlerin önemine de inen Demiray, bu konuda unlar, ifade etmektedir: Çocuk, öykü, roman vb. edebiyat ürünlerini okuyarak dilini geli tirir. Edebiyat ürünleri, ba ar,l, konu ma, yazma, dineme ve anlama için önemli bir etkidir (akt. Ate , 1998: 3). Huck, Hepler, Hickman ve Kiefer, çocuk kitaplar,n,n yararlar,n, u ekilde özetler (akt. Kaya 2007: 118):

- Çocuklarda okuma yazma fark,ndal, ,n, geli tirir.
- Çocuklara okurken e lenme ve zevk alma f,rsat, sa lar.
- Çocuklar,n iç dünyalar,n, zenginle tirir.
- Çocuklar,n okuduklar, ile kendi ya amlar, aras,nda do al ve güçlü bir ba kurmas,n, sa lar.
- Ya am deneyimleri ile iç içe olabilecek kap,y, aralar, yeni ve farklı, ya am deneyimleri ile kar ,la ma ans, verir.
- Kitab,n önemini vurgular.
- Okuma yazma etkinliklerine kaynak olu turup okudu unu anlayabilme ve düzgün dil kullan,m,n, sa lar.

Bir dilin sa lamı, ,, sa lam bir edebiyata sahip olmas, ile kendini gösterir. Edebiyat bir dilin ortaya koydu u ürünlerden olu ur. Bir ba ka ifadeyle farklı, türlerde ortaya konulmu seçkin ürünler edebiyat, olu tu-

rur. Ninni, mani, tekerleme, masal, öykü vb. çocuk edebiyat, ürünleri genel olarak edebiyat,n önemli bir aya ,n, olu turur. Bu aç,dan, *edebiyat bir dilin hazinesiyse, çocuk edebiyat, da edebiyat,n hazinesidir*, denilebilir. Edebiyat ruha canlı,k verir, ya ama gücünü art,r,r. Bir insan güzel bir düzyaz, veya iir okuman,n kazandı,r, , ya ant,larla k,sa zamanda bu günkü tasalar,ndan kurtulma imkân, bulur ve sonra da bu tasalar,n kar ,s,na daha güçlü, daha dinlenmi hâlde ç,kman,n yollar,n, ö renir. Çocuklara okulda bu gibi ya ant,lar edinmek için birtak,m f,rsatlar verilmedi i sürece onlar ruhun canlan,p güçlenmesinde edebiyat,n bu a ,rt,c,, ola a-nüstü de erini hiçbir vakit ö renemeyeceklerdir. Edebiyat hayat, ke fe yard,m eder. Çocuklar hayat, ve ya ama yollar,n, ö renmek için edebî eserlere muhtaç,t,r (O uzkan 1987: 15).

Yaz,nsal yapı,tlar,n okunmas,yıla ula ,labilecek pek çok kazan,m vard,r. Bunlardan bazı,lar, öyle belirtilebilir: mant,kl, dü ünme, aç,klama biçimlerini geli tirme, çözümleme-bire im yetene i kazanma, bir metni ele tirebilme yetisini kazanma, ayn, durumu ya da olay, farkl, yorumlayabilmek için ak,l yürütme yetisini, sezgisel dü ünme yetene ini kazanma, okunan ve dinlenen bir metinde önemli olan, önemsiz olandan ay,ra-bilme ve cümle düzeyini a an okuma yeteneklerini geli tirme (Günay 2007: 17; Aras, 2007: 101). Cahit Kavcar, *Yeni Türk Edebiyat, Ö retimi* baş,l,kl, yaz,s,nda öedebiyat, malzemesi dil olan bir güzel sanatt,r. Edebiyat eserlerini baş,ka eserlerden ve milletlerden ay,ran yön, dilin kullan,m,yıla ilgilidir. Bir eser estetik de eri, dilin düzgün ve güzel kullan,m, yoluyla kazan,r.ö demektedir. Öztürk ve Otluo luğun, yaptı, , ara t,rma sonucuna göre, yaz,l, edebiyat ürünlerinin ders arac, olarak kullan,lmas, durumunda, ö rencilerin duyu sal davran, özelliklerini kazanmalar,nda anlaml, art, lar görülmektedir. Yaz,l, edebiyat ürünlerinin ders arac, olarak kullan,ld, , sosyal bilgiler ö retiminde, ö renciler klasik ö retim yöntemine göre; ho lanma, fark,na varma, ilgi çekme, istek duyma, kendini daha rahat hissetme, anlama/anlatma, zihinde canland,rabilme, ö -rendikleriyle baş,kurma gibi duyu sal davran, özellikler ve bili sel yeterlilikler bak,m,ndan kendilerini daha yetkin görmekteyler (2002: 181-182).

DİL BECERLERİNİN GELİTİLMESİNDE EDEBİ TÜRLER VE ÖNEM

Dil, do ru ve güzel kullan,labildi i ölçüde bireyi zenginle tirip donan,m, k,lar (Dilidüzgün 2001: 244). Edebî türlere ait seçkin örneklerin dil e itiminde pedagojik birer malzeme olarak kullan,m, büyük önem arz etmektedir. Bir dili iyi ö renebilmek ya da ö retebilmek için, o dille ortaya konan ve o dilin konu uldu u topluma ait kültürü yans,tan eserlerden yararlanman,n önemi büyüktür. Çünkü ö renciler bu örnekler sayesinde dilin kurallar,n, özümser ve günlük yaşam,nda daha do ru bir e-

ilde kullanmaya ba lar. Farkl, anlat,m yollar,n, kullanarak dilin inceliklerini gösteren, toplumun kültürünü en iyi yans,tan ey, o dilde ortaya konmu atasözü, deyim, vecize, masal, iir, ninni, deyim vb. ürünlerdir. Bu tür seçkin edebî ürünleri ö renen ö rencilerin dilin inceliklerini görmesi, dilin i leyi inden hareketle kurallar,n, sezmesi ve kavramas,, en önemlisi de dil bilinci kazanmas, önemlidir.

Dil becerilerinin geli tirilmesinde farkl, edebî türde çok say,da ürün kullan,lmaktad,r. Bunlar aras,nda *iir, masal, ninni, mani, tekerleme, bilmece, öykü (hikaye), f,kra (anekdot), atasözü, özdeyi , deyim, roman, biyografi, an,, gezi yaz,s,, fabl* vb. gösterilebilir. Bu edebî türlerin seçkin örnekleri ya dil e itim çal, malar,n,n üzerinde yürütüldü ü ana metin ya da ö renme ve ö retme sürecinde özel bir amaçla kullan,lan bir araç olarak kar ,m,za ç,kmaktad,r.

R,fat Ilgaz *Türkçemiz* adl, iirinde öyle der:

Annenden ö rendi inle yetinme
Çocu um, Türkçeni geli tir.
Dilimiz öylesine güzel ki
Durgun göllerimizce duru,
Akan sular,m,zla co kulu...
Önce türkülerimizi ö ren,
Seni büyüten ninnilerimizi belle,
Gidenlere yak,lan a ,tlar,í
Sev Türkçeni çocu um!
Her sözün en güzeli Türkçemizde...

R,fat Ilgaz -dilini ö ren çocu um, türküleri, a ,tlar, ö rení .ø derken yeti en neslin dilini ö renmesinde mani, ninni, türkü, a ,t, atasözü, an,, öykü, iir vb. edebî ürünlerin önemine i aret etmektedir. Hikâyeleri ve çocuk romanlar, ile tan,nan Gülten Day,o luona sorulan, -Çocuklar,n seviyesine nas,l iniyorsunuz?ø sorusuna:

— nmiyorum efendim, ç,kmaya çal, ,yorum, demesi anlaml,d,r.

Üç Dil

En az,ndan üç dil bileceksin
En az,ndan üç dilde dü ünüp rüya göreceksin
En az,ndan üç dil
Birisi ana dilin
Elin aya ,n kadar senin
Ana sütü gibi tatlı,
Ana sütü gibi bedava
Ninniler, masalları
í

Can,m,n içi demesini
 Can,m a z,ma geldi demesini
 K,rm,z, gülün al, var demesini
 Nerden ince ise ordan kopsun, demesini
 At,n ölümü arpadan olsun, demesini
 Keçiyi yardan uçuran bir tutam ottur, demesini.

Bedri Rahmi Eyübo lu

Bedri Rahmi Eyübo lu 1959 y,1,nda kaleme ald, , *Üç Dil* adlı iirinde *can,m,n içi*, *can,m a z,ma geldi*, *nerden ince ise ordan kopsun* vb. söz kal,plar,n, kullanmas, ve -Ninniler, masalları ødiyerek çocuk edebiyat, ürünlerinin önemine dikkatleri çekmesi önemlidir.

nsan, romanlar,n, öykülerin, oyunlar,n, iirlerin dokusunu örgülendiren temel öğedir. levini de bu aç,dan dü ünme gerekir. Türüne olursa olsun her edebiyat ürünü, insan, insana tan,t,r. Edebiyat ürünlerinde bize sunulan bir bak,ma insano lunun seçilmi ve dam,t,lm, ya ant,s,d,r. Ernst Fischer'ın de vurgulad, , gibi, okudu umuz romanlar, öyküler, iirler; izledi imiz oyunlar, filmler; dinledi imiz müzik parçalar, bizi bireysellikten kurtar,p, ba ka insanlar,n ya ay, lar, ile bütünle tiriyor. O insanlar,n iç dünyalar,n, bize açarak ya am,m,z, zenginle tiriyor, tek boyutluluktan kurtar,yor (Özdemir 1991: 14-16). Bu bak,mdan dil e itimini yürüten ö retmenler, ö rencilerine temel dil becerilerini kazandı,r,r-ken millî ve dünya edebiyat,n,n seçkin ürünlerinden yararlanmay, dü ünmelidir.

Tekerlemeler, bilmeceler, f,kralar, masallar vb. dilin sundu u seçkin edebî ürünlerdir. Bu edebî türler çocuklar,n edebiyat dünyalar,n, olu -turur. Masallar,n d, ,nda bilmeceler, f,kralar ve tekerlemeler çocuklar taraf,ndan yeniden üretilebilir. Çocuklar dili i leyerek onu edebîle tirmeye devam ederler. Edebiyat süreci, okul öncesinden, okul hayat,na ta ,n,r (Önal 2002: 2). Atasözlerinin, ilkö retimin ilk s,n,flar,nda ark,lar, masallar, e anlaml, kelimelerle düzenlenmi oyunlar,n; daha üst s,n,flarda hikâye, iir, deneme, söyle i ve an, türlerinin; ilkö retimin ikinci basama ,nda ise bu türlere ek olarak bilgi verici nitelikteki f,kra, makale, röportaj vb. türlerin içeri ine ya da ana fikrine i lenmesi, ö rencilerin dinlemeye odaklanmas,n,, konuyu daha iyi anlamas,n, ve dinleme an,nda konuya motive olarak dinleme sürelerini art,r,malar,n, sa lar (Ba 2002: 63).

TÜRLER	SINIFLAR		
	6	7	8
İir	✓	✓	✓
Hikâye	✓	✓	✓
Masal	✓	✓	✓
Roman			✓
Deneme	✓	✓	✓
Makale			✓
Fıkra		✓	✓
Fabl	✓	✓	
Mektup		✓	
Anı	✓	✓	✓
Günlük	✓	✓	
Sohbet (Söyleşi)		✓	✓
Gezi Yazması	✓	✓	✓
Biyografi	✓	✓	✓
Otobiyografi			✓
Tiyatro	✓	✓	✓
Röportaj		✓	✓
Nutuk (Söylev)			✓
Sözlü Kültürün Diğer Ürünleri (Atasözü, Tekerleme, Bilmece,	✓	✓	✓

Tablo 1. Metin Türlerinin Sınıflara Göre Dağılımı

Tablo, hangi sınıfta hangi türlere yer verilebileceğini göstermek amacıyla düzenlenmiştir. Metin belirlenirken yukarıdaki türler arasından seçim yapılır (MEB 2005: 163).

İir ve düz yazı şeklinde olan bu edebî türlere ait ürünleri kullanımları durumlarına göre üç kategoriye ayırmak mümkündür:

1. Okul öncesi dönemde çocuğun dil gelişimine katkı sağlayabilecek edebî ürünler.

a. Aile ortamında yararlanılabilecek metinler.

b. Anaokulu / ana sınıfı döneminde kullanılabilecek metinler.

2. Türkçe derslerinin ilginçinde temel araç olarak kullanılan edebî ürünler.

c. Dinleme, anlama ve anlatma çalışmalarında kullanılan metinler.

d. Okuma, anlama ve anlatma çalımlarında kullanılan metinler.

3. Ders içi ve ders dışı, bütünlüyci çalımlarda başvurulan edebî ürünler.

e. Ders içi etkinlikler sırasında örnekleme amaçlı kullanılan yardımcı metinler.

f. Ders dışı, etkinliklerde kullanılan metinler.

S.n.f	Tema	Metin ile İlgili Bilgiler					
		Metin türü			Metnin Adı	Metnin Adı, Yeri	Metnin Adı, Yeri, Durumu
		Bilgilendirici	Öyküle-yici	Diğer			
3	7 (Değerlerimiz)			✓	Dünya Çocuk Bayramı	÷ İillerle Atatürk ve Millî Bayramlar, m.zö adlı kitap. (Altan Özyürek)	İillerin tamamı, al,nt,lanmı .
			✓		Nasrettin Hoca	÷ Monologlar (Ferit R. Tuncor)	÷ Düzenlenmiş tiröz
		✓			Karagöz ile Hacıvat	÷ Karagöz ile Hacıvat adlı kitap. (Ünver Oral)	÷ Düzenlenmiş tiröz
				✓	Türkçe Ana Dilimiz	(Beytullah Hatulu)	÷ K,salt,lm, t,röz
	Dinleme Metni			✓	Bayrak	M. İlyas Suba ,	İillerin tamamı, al,nt,lanmı .
5	1 (Birey ve Toplum)	✓			Bir İnsan Kazanmak	÷ Arkada Hikayeleri adlı kitap. (Aydoğan Yavul)	÷ Düzenlenmiş tiröz
				✓	Okulum	÷ Çocuk İilleri Antolojisi (Muzaffer Baranok)	İillerin tamamı, al,nt,lanmı .
			✓		Yeni Çantalar da Eskir	÷ Anneler ve Kuzular adlı kitap. (Üzeyir Gündüz)	÷ Düzenlenmiş tiröz
			✓		Balon	÷ Hayatın çinden adlı kitap. (Cüneyt Suavi)	÷ Düzenlenmiş tiröz
		Dinleme Metni	✓			Örnek Davranı (Zuhal Yener)	÷ Bu kitap için hazırlanmış tiröz

Tablo 2. Türkçe Ders Kitaplarındaki Temel Araç Olarak Kullanılan Metinlerle İlgili Nitelikler

Tabloda Türkçe dersi öretim programı kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ders kitaplarındaki temel araç olarak kullanılan metinlerle ilgili nitelikler verilmiştir (MEB 2006; 2007).

Aile ortamında ve sonra kreş, anaokulu, ana sınıfı ve nihayet ilköğretim her iki kademesinde bireyin dil gelişimine yönelik eğitim etkin-

liklerinde okuma, dinleme, anlama, örnekleme, ili ki kurma, anlatma vb. çal, malarda edebî türlere ait seçkin ürünlerden yararlanılmaktadır. A a- ,da dil e itiminde s,kl,kla kullan,lan edebî türler, bu türlere ait genel bilgi ile ö renme ve ö retme sürecinde bir araç olarak ba vurulan metinlerin i leyi ine yönelik önerilerde bulunmaktadır.

iir

iir, zengin sembollerle, ritimli sözlerle seslerin uyumlu kullan,- m,yla ortaya ç,kan anlat,m biçimi, manzume, naz,m (TDK 2005: 1867) eklinde tan,mılanmaktadır. O uzkan (1987: 212), iir ile "manzume" veya "manzum eser" ay,r,m,n,n gözden uzak tutulmaması, gere ini belirtir ve öyle devam eder: iirin daha çok öze ili kin oldu unu, "manzume" sözcü ünün ise genellikle biçimsel yönden bir özellik belirtti ini hat,r-latmakta yarar vardır. Demiray (1969: 33) göre, iir, alelade manzum bir eser de ildir; manzum bir eserin iir olabilmesi için ruhumuzda tatlı, bir heyecan uyandı,rmas, laz,md,r. Çocuklar için yaz,lm, olan iirler ya birtak,m duygular, belirten eserlerdir ya da didaktik özelli i bulunan ve bir olay, hikâye eden yaz,lard,r. iirlerin çocu a sevgi, güzellik vb. yüksek duygular a ,lamada önemi büyüktür. Çocu un, daha okul öncesinde oldu u gibi okul hayat, ba lad,ktan sonra da iirin önemi devam eder; güzel iirler yine zevkle okunur, dinlenir ve ezberlenir.

iirler, çocuklar,n dil sevgisi kazanmalar, ve okuma kültürü edinmelerinde büyük önem ta ,maktadır (Sever 2008: 32). Okulöncesi ve ilkö retim ça ,ndaki ö renciler duygusal yönü a ,r basan aç,k, anla ,l,r, kafiyeli ve müzikalitesi olan iirlerden ho lanmaktadır,rlar. iir arac,l, ,yla ö rencilerin okuma, konu ma, dinleme ve yazma becerilerinin geli mesi sa lan,r. n at, söz korosu vb. çal, malarla onlar,n telaffuz, ton ve vurguyu ayarlama vb. nitelikleri kazanarak etkili bir konu ma becerisi kazanmalar,n,n ortamlar, olu turulmu olur. Dinleme çal, malar,nda bir araç olarak kullan,ld, ,nda iirde hâkim olan ana duygunun anla ,lmas,, bu duyguyla zihinde canlanan ça r, ,mlar ve bu ça r, ,mlar yard,m,yla zihinde tasarlanan dü üncelerin ifadesi ö rencilerin geli imi aç,s,ndan önemlidir. Bu tür etkinliklerle temel dil bilgisi kuralları, ile dil becerilerinin buldukları, ya ve s,n,f seviyelerine uygun olarak geli mesi yan,nda hedeflenen üst düzey zihinsel becerilerin geli tirilmesinin ortam, da olu - turulmu olmaktadır.

Evin Hâlleri

Evin **yal,n hâli**,
ster cüce, ister dev;
Camlarda perde yok
Bombo **ev**.
Evin **-i hâli**, sabah

Geciktiniz haydi!
 Uykular,n tatlandı, , s,rada
 B,rakacaks,n **evi**.
 Evin **-e hâli**, gün boyu,
 Ha gayret emektar deve!
 Sönmü y,ld,zlara kar ,
 Ak am erkenden **eve**.
 Evin **-de hâli**, saadet.
 Is,nmak ocaktaki alevlerde;
 Y,llar,n yorgunlu u
 I ,klar varsa **evde**.
 Evin **-den hâli**, uzaks,n,z,
 Hatta içinde ya arken;
 A klar,n, ölümlerin omuzunda
 Ayr,lmak varken **evden**.

Behçet Necatigil

Tekerleme

Ö rencilerinin zevkle okuyup dinleyip söyledikleri edebî ürünlerden biri tekerleme di eri bilmecelerdir. Tekerlemelerle yap,lan dil egzersizleri ö rencilerin ak,c, konu ma becerisi kazanmalar,na önemli i lev görebilir. Tekerleme sayesinde ö renciler daha ak,c, ve daha rahat konu ma becerisi kazanabilirler. Söyleni indeki a ,rtmaca ve seslerdeki ahengin müzikalitesi, ö rencilerin e tekerlemeler üzerinden yürütülen etkinliklere seerek kat,lmalar,n, sa layacaktır.

Tekerlemelerle, ninnilerde, bilmecelerde oldu u gibi, okulöncesi ve okula yeni ba layan çocuklar için bol resimli okuma materyali yap,labilir (Demiray 1977: 17-18). Temel dil becerilerini geli tirme yan,nda anlama, s,ralama, s,n,flama, uygulama gibi üst düzey zihinsel becerileri kullanma becerisini de kazan,rlar. Tekerlemeler, e itim ortamlar,nda kullan,ld, , takdirde çocuklar,n zihinsel ve dilsel becerilerinin geli iminde önemli bir i leve sahiptirler. Bu bak,mdan tekerleme önemli bir malzeme olarak dil e itiminde yerini almal,d,r.

Belli bir konusu olmayan tekerlemelerin metin olup almad, , tart,labilir. Yap, itibariyle iir çerçevesinde ele almak gerekir (Kaya 1999: 545). Çocuklar, tekerlemelerden ald,klar, hazla ileri ya larda Türkçenin di er edebî alanlar,na kendilerini haz,rlam, olurlar. Tekerlemeler zamanla yerini manilere, türkülere, ark,lara ve çe itli iir türlerine b,rak,r (Önal 2002: 15).

Tekerlemelerin, masal tekerlemeleri, oyun tekerlemeleri (say, maca), seyirlik oyunlarda söylenen tekerlemeler, yan,ltmaca tekerlemeleri gibi çe itleri vard,r.

Masal tekerlemeleri ola anüstü kurgu yap,s,yla, çocu un görsel ve i itsel alg,s,n, i leten, imgesel dil becerisini geli tiren bir uyaran görevi üstlenir. Çocuklara, dilimizin anlat,m gücünü ve güzelli ini duyumsat,r. Iğınç olaylara yer veren kurgular, ile çocuklar,n, dinleme becerilerinin geli imini destekler (Sever 2008: 151).

Aç,l Sofram Aç,l: Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Aç tavuk dü ünde dar, görürmü ; hastalar dersin, dar, görürmü ; ben de ben olal, her gece sar, görürümí Yumurta sar,s, m, desem, kanarya sar,s, m, desem, alt,n sar,s, m, desem, ne desem; sar, m, dedin sar,; sar,y, görünce erir da lar,n kar,! te gör, dü te gör; hayalde gör, dü te gör; olur ya, olamaz m., olup bitenler az m,? (Güney 1997: 120).

Aç,l Sofram Aç,l adl, masal,n giri tekerlemesinden al,nan yukar,-daki tümcelerde bulunan -cinler cirit oynamakø deyimi, -aç tavuk dü ünde dar, görürø atasözü, -yumurta sar,s,ø -kanarya sar,s,ø kal,p sözleri ve -zaman zamanø ikilemesi, sözvarl, ,m,z,n zenginli ini; -ı sar, m, dedin sar,; sar,y, görünce erir da lar,n kar,ø gibi iirsel söyleyi ler de dilimizin anlat,m gücünü sezdirmektedir (Sever 2008: 149-150).

Say, malar - oyun tekerlemeleri; ses tekrarlar,, uyak yap,lar, ve sözcük oyunlar, gibi özellikleriyle, çocu un gülmece dünyas,n,n sanki bir d, avurumu gibidir. Söyleni lerinde sözcüklerin yaratt, , uyum (ritim) çocuklar, e lendirir; özellikle, okul öncesi dönemdeki çocuklara büyük, küçük, so uk gibi baz, kavramlar,n sezdirilmesine olanak sa layan do al bir ö retim gereci i levini de yerine getirir (Sever 2008: 147). Görüldü ü gibi say, macalar da tekerleme kavram, alt,nda ele al,nmaktad,r.

Nal, m,h, m,s,r koçan,.

S, ,r ipi,

K,rk iki,

K,rk üç,

K,rk dört, K,rk be , K,rk alt,, K,rk yedi, K,rk sekiz

K,rk dokuz, elli, belli, ben ç,kt,m.

Yan,ltmaca tekerlemeleri ö rencilerin ak,c, ve mant,kl, bir biçimde dü ünme ve konu ma becerisi kazanmalar,na yard,mc, olur.

Leylek leylek havada,

Yumurtas, tavada,

Haydi verin et yesin,

Et yemezse ot yesin.

Tekerlemelerin e itim ve ö retime katkı,s,, say,lar,, renkleri, günle-rií ö retmekle ba lar diyebiliriz. Say,lar,n a ,rl,kl, oldu u ö retim, tekerlemelerle oyuna, oyunla e itime dönü ür: 1, 2, 3, 4! Ay e kap,y, ört.

5, 6, 7, 8! Çörekleri biz yeriz. 1, 2, 3, 4, 5! Uyandırdı, beni güne . 5, 6, 7, 8, 9, 10! Giydim sarı, pantolon. Ögiydim sarı, pantolonu ile çocuğa renkleri öğrettiler. Tekerlemelerle çocukları öğretmeyi öğretir. Derslerde dikkat çekmek ve çocukların dikkatlerini diri tutmak için tekerlemeler kullanılabılır. Yazılı, ve sözlü anlatım, geliştirmede tekerlemelerden faydalanılabılır (Önal 2002: 6-15).

Mani

E sesli kelimelerin öğretiminde manilerden yararlanılabılır:

Mektup yazdı, mek, idi,
Kalemim gümü idi,
Daha çok yazacaktı,
Parmakları, müdü.

Kara gözlüm a lama,
Yar zülfünü ba lama,
Ben buralı, de ilim,
Bana gönül ba lama.

Ninni

Ninni, annelerin bebeklerini avutmak ya da uyutmak için ezgili bir biçimde söyledikleri ahenkli sözlerdir. Bebeklerin daha anne karnında iken bile kendileri için söylenen ninnileri hissettikleri bilinmektedir. Anne ve bebek arasında bu etkileşim biçimi iletilimin ilk ve somut göstergesidir. Bu etkileşim aynı zamanda çocukta gelişmekte olan dinleme becerisinin temelini oluşturmaktadır. Temel dil becerilerinin kazandırılması, geliştilmesinde ninni ilk kullanılan pedagojik malzemedir. Ninni söylenerek sadece çocuktaki dil becerilerinin gelişiminde önemli bir temel atılmıyor, aynı zamanda ninninin müzikalitesi ile onların duygusal, duyulan ezgiye odaklanma ile de zihinsel gelişimlerinin altyapısı oluşturuluyor.

Ninnilerin görünüşte bebekleri uyutmak, dinlendirmek ve pasif hâle getirmek gibi bir fonksiyonu olduğu düşünülse de aslında, yeni doğanların dil, düşünce, müzik/ritmik, sosyal, kişilik gelişimlerini etkileyen ilk öğrenimi/öretimi deneyimi olduğu çıkarılabilir. Ninnilerde dil uyumu sağlamak için çeşitli söz sanatlarından, ölçü ve uyaktan yararlanılmı, bu nedenle de anadilin güçlenmesine önemli katkıları sağlanabilir (Kabaday, 2009: 278).

Çocuk daha beşikte iken ninninin ezgisinden etkilenir. Özellikle kız çocuklar üç yaşından sonra bebekleriyle oynarken onları yinelerler. Böylece ninnilerin basit ezgileri onların müzik ve şiirle ilk kez tanışmalarını sağlar. Ninnilerin resimlendirilmesiyle hazırlanacak kitaplar,

özellikle okumaya yeni başlayanlar için zevk alacak materyallerdir (Demiray 1977: 18-19).

bu fani dünya saadetleri içinde hiçbir şey, aziz Türk çocukları,na Türk dilini öğretmek kadar güzel hizmet de yoktur. Muallimler, hangi dersin hocası, olurlarsa olsunlar, Türk çocukları,na her şeyden çok Türkçeyi öğretirler. Yavrular,na sözlerini halk dehası,na yarattı, ve bestesi yine halk sanatından yükselen ninniler söylemekten başlanarak öğretirler. Bu en güzel şey, Türkçedir (Banarlı, 1977: 5-6).

Ninni, daha dünyaya gelirken veya dünyada bulunmuş ilk aylarında, annenin çocuğa tattırması, ilk çocuğa verdiği ilk mesaj, belki de onunla imzalandığı, bir gizli anlamdadır. Ninniler, çocuğun ileriki yıllarda sahip olacağı sevgi ve güven duygusunun mayası, çocuğu mutluluklarla buluşturur. Efsunlu sözler yumağıdır. Anneler yanık ses tonuyla çocukları,na söyledikleri ninniler vasıtasıyla kimi zaman acısını, unuttur; kimi zaman hasret dolu yüreğine teselli katar; kimi zaman da bebeğiyle bir sırdaş gibi dertleşip içini boşaltarak ferahlar (Göçer 1999: 27).

Enginlerde olur kuyu,
Yükseklerden gelir suyu,
Ninni deyim yavrum uyu
Uyu yavrum ninni ninni.

Bilmece

Bilmeceler, herhangi bir şeyin ismini gizli tutarak sahip olduğu özelliklerin sıralanması, sonucu o şeyin ne olduğu buldurmaya yarayan ve bireyleri düşünmeye sevk eden sözlerdir.

Bilmeceler, dilimizin tasarlamaya yatkın anlatım özelliğinin, dil ve düşünce arasındaki güçlü ilişkiyi, Türkçe sözcüklerin çok anlamlı, yansıtıcı dilsel örneklerdir. Bilmecelerde çarpıcı benzetmeler ve ilginç bulgular dikkat çekmektedir. Bilmeceler, şiirsel bir anlatımla, çocukları, dille kurgulanmış bir zekâ oyununa davet eder. Onlar, tüm bildiklerini sıralamaya, olaylar ve olgular ile kavramlar arasında anlamsal ilişki kurmaya yönelir. ÷niminim inlemek gibi deyimle mi ikilemelerin kullanılması, ise, bilmecelerin dilin söz varlığı, yansıtıcı levini somutlar. Çocuklar için sözcüklerle üretilmiş bir oyun aracı olan bilmeceler, onlara düşünme ve düşünce gücüne seslenen kurmaca bir dünya sunar (Sever 2008: 148).

Bilmeceler halkın günlük yaşamından çikarılır, deneyimlerin, gözlemlerin, yarıntılarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar, tır. Düz yazı, cümleleri içinde bilmeceler olduğu gibi şiirsel özellik taşıyan bilmeceler de vardır.

Akt,r tarlas,,
 Karad,r tohumu,
 El ile ekilir,
 Dil ile biçilir. (Yaz,)

nim inim inler/bin ki i dinler. (Davul)

Ak am gelir/sabah gider. (Ay)

Alt, p,nar, içilir/üstü çay,r, biçilir. (Koyun)

F,r,nda pi er/mideye dü er. (Ekmek)

A aç üstünde kilitli sand,k. (Ceviz)

Ö retmen s,n,fta ö rencilere bilmece sorma f,rsat, tan,mal,d,r.

Fabl

Belli bir gaye ile yaz,lan hayal ürünü k,sa hayvan hikâye ya da masallar,na fabl denir. Ö rencileri okumaya isteklendirmek ve onlar,n buldukları, seviyeye uygun iyi bir okur niteli ini kazandı,rmaq için fabl türünün iyi örneklerinden yararlan,lmalı,d,r.

Fabl türü, kahraman ve olayla ilgili bilgilerin verildi i giri , olay,n dü ümlendi i geli me ve dü ümün çözüldü ü sonuç bölümü ile verilmek istenen ö üdü n yer ald, , bölümlerden oluş,maktadır. Anlat,lan fabl ürününün sonunda sözün özünü yansı,tan bir özdeyi ya da atasözü, çocu un anlama, s,ralama, s,n,flama, sorgulama, ele tirel dü ünme, sentez gibi zihinsel becerilerle dinleme, konu ma gibi temel dil becerilerinin geli mesine yardımcı,mc, olmaktadır.

Çok defa manzum olan bu türün en mühim özelli i, olay, dayandı,r, bir ak,ssadan hisseğinin bulunmasıdır (Demiray 1969: 21). Bu bakımdan her fabl ürününde al,nacak bir ö ü t, ç,kar,lacak bir ders vardır. Kahraman, hayvanlardan oluş,u için ö renciler için ilginç bulunan bu türde ki i- le tirme sanat,ndan s,kl,kla yararlan,lı,r. En bilinen fabl örnekleri arasında Fransız yazar La Fontaine'nin (Lafonten) fablları, ile Tevfik Fikret'in *A us-tos Böce i ile Kar,nca* ilk akla gelenlerdir.

F,kralar

F,kralar üst düzey zihinsel becerilerle temel dil becerilerini geli tirme amacıyla gerçekte tirdi imiz etkinliklerde kullanabilece imiz edebî ürünler arasında,dır. Günümüzde f,kralar genel olarak iki grupta ele al,nmaktadır. Günlük k,sa yaz,lar ve nükteli k,sa öyküler. Bunlar günlük gazetelerde birtak,m sorunlar, aç,k ve ak,c, bir üslupla ele al,p i leyen f,kralar yaz,lar, ile gülmece türünde nükteli ve güldürücü f,kralar olarak bilinir.

Ne Gelirmi ?

— O lum, alfabeyi ö rendin mi?

- Ö rendim babac, ,m.
- Söyle bakal,m, Aşdan sonra ne gelir?
- Öteki harfler babac, ,m

(Demirel 1999: 227).

Ö renme ve ö retme ortamlar,nda ö rencilere dinlenen f,kray, kendi cümleleriyle k,saca anlatma, anlat,lan f,kran,n içeri ine uygun özgün ve ele tirel görü ler dile getirme, okunan ya da dinlenen f,kray, canland,rma, f,kralarda geçen yeni kelime, deyim ve atasözlerini tespit edip üzerinde çal, ma vb. etkinlikler düzenlenebilir. Bu tür etkinliklerle ö rencilerin okudu unu anlama ve anlatma becerileriyle üst düzey zihin- sel becerilerinin geli tirilmesine çal, ,l,r.

Atasözü-Özdeyi -Deyim-Karikatür

lemeli el kol, bunlar
ledikçe bo az doyar.
nsan gözleriyle görür.
Alet i ler el övünür.

Tevfik Fikret

Atasözleri, uzun y,llar tecrübeye dayanarak ortaya ç,kan özlü söz- lerimizdir (Parlak,y,ld,z 2008: 10). Atasözleri, hayatla ilgili pek çok tec- rübeyi k,sa, özlü ve ö ütleyci bir ekilde belirtir (Y,lar 2007: 18-19). Sözlü edebiyat,n seçkin ürünlerinden biri olan atasözlerinden Türkçe dersinde anlama ve anlatma becerilerini geli tirmek amac,yla yararlan,l,r. Farkl, alanlarda atasözlerinin de i ik i levlerinden yararlan,larak söz ve yaz, daha etkili hâle getirilebilir. Uzun uzun anlat,lacak bir durumu bir atasözü ile hülâsa etmek, ö üt verme, örnek gösterme vb. yollarla dü ün- ce ve anlat,m,lar,m,z,n kuvvetlendirilmesi bu edebî ürünlerden yararlan- ma yetene imizle ilgilidir. Atasözleri sözlü ve yaz,l, anlat,m çal, mala- r,nda ba vurulacak önemli bir pedagojik malzemedir. Anlat,m, güçlendi- rir, içeri e zenginlik katar. Dü ünceler onlarla daha anla ,l,r ve etkileyici olabilir. letilmek istenen mesaj bir atasözü ile daha somut bir ekilde iletilebilir. Konu ma ya da bir yaz,l, anlat,m çal, mas,nda konu ile bütün- lük olu turan bir atasözünün söylenmesi hedef kitlenin anlat,lmak istenen duygu ve dü ünceleri daha kolay anlamas,na yard,mc, olur. Bu bak,mdan bir fikir kar ,dakilere anlat,l,rken ya da farkl, bir fikre kar , ç,k,l,rken atasözlerinden yararlan,labilir. Atasözleri içeri inde yer alan farkl, an- lamlardaki kelimelerle ö rencilerin söz varl, ,n,n geli mesine katkı sa - layabilir.

Tomurcuklar büyür gül olur bir gün,
Saniyeler geçer y,l olur bir gün;
Üç kuru , be kuru deyip geçmeyin,

Damlaya damlaya göl olur bir gün.

Mustafa Necati Karaer

Çok geni ve çe itli anlamlarda kullan,lan atasözleri, günlük hayatta en çok ba vurdu umuz sözlerdendir. Ö üt vermek, örnek göstermek, sözümüze güç katmak dü üncelerimize delil bulmak, duygu ve dü ünçelerimizi en k,sa yoldan belirtmek istedi imiz zaman atasözlerinden yararlan,r,z. Atasözleri, özellikle söyleyi i kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kan,t olu turma ve az say,da cümle ile öz ifadeler kurabilme aç,s,ndan konu ma ve yazma e itiminde; ilgi ve merak uyand,rma aç,s,ndan dinleme e itiminde; metinlerdeki söyleyi leri daha anlaml, hâle getirip, vurgu ve tonlamay, kolayla t,rma aç,s,ndan okuma e itiminde kullan,labilecek ürünlerdir (Ba 2002: 62).

Deyimler; toplum taraf,ndan benimsenen, genellikle anlamlar, d,-,nda kullan,lan, anlat,ma güzellik ve canlı,k katan, kal,pla m, , k,sa ve özlü sözlerdir. Deyimler, Türkçenin güzelli ine, kavram zenginli ine, anlat,m gücünün art,r,lmas,na katk,da bulunur. Deyim, bir kavram, belirtmek için bulunmu özel bir anlat,m kal,b,d,r; düstur niteli inde bir söz de ildir. Deyimi atasözünden ay,ran en önemli özellik de budur (Özbay-Melanl,o lu 2009: 9). Ömer As,m Aksoy, öDeyimler ulusun söz yaratma gücünden do ar. Her deyim ho bir bulur tur. Bir küçük söz da arc, ,na koca bir anlam s, d,r,lm, t,r.ö diyerek deyimlerin yap,s, hakk,nda bilgi vermi tir.

Deyimler ve atasözleri o dili konu an toplumun dünya görüşü ünü, ya am biçimini, önem verdi i varl,k ve kavramlar,, nükte ve bulular,n,, k,saca maddi ve manevi kültürünü yans,tan sözlerdir (Y,lar 2007: 18). Deyimler, iir ve düz yaz, türlerinde anlat,m, etkileyici k,lmak ve anlam derinli i olu turmak için kullan,lan önemli bir edebî üründür.

Edebî ürünlerde deyimlerin kullan,lmaz,, anlama güç katar ve anlat,ma ak,c,l,k kazand,r,r. Anlat,ma kazand,r,lan bu özgünlük ürünün edebî niteli ini artt,r,r. Bu nitelik edebî ürünün dikkatlice dinlenilmesini sa lar. Böylece çocuklar dinleme, dinleyerek sözcük da arc, ,n, geli tirme imkân, bulurlar. Daha da önemlisi dinledi ini anlama becerisi geli ir. Seviyelerine uygun edebî ürünleri dinlediklerinde ö rencilerin merak duygusu depre ir. Bir noktadan sonra de i ik edebî ürünleri okuma ihtiyac, duyarlar.

Usta yazarlar,n anlat,ma güç kazand,r,mak için yaz,lar,nda s,kl,kla kulland,klar, deyimleri, ö rencilerin içinde geçti i edebî ürün üzerinde görmelerini sa lamak i levsel ö renmenin gerçeikle mesinde büyük bir yeri vard,r. Örne in:

-Zübeyde Hanım ellerini gökyüzüne doğru açarak dua etmeye başladık;

— Ey ulu Tanrı, o lumun yardım, ol. Mustafa'nın bu savaşın yüzünün akıyla çikması, nasip eyle

Metin içinde geçen *yüzünün akıyla çikmak* deyiminin anlamı, *baarmak, baaranı i istenilen bir biçimde tamamlamak* anlamında oldu. Öncülerle birlikte çikma yoluyla ulaşılabilecek örenme gerçeikleir ve örenilenlerin kalıcılığı, sağlanmaktadır.

Güzelliğin on parçatmez
Bu bendeki ak olmasa
Elenecek yer bulamam
Gönlümdeki kök olmasa.
(Aşk Veysel atırolu)

İrin birinci mısrasındaki *on parçatmez* deyimini *deersiz* anlamında kullanılmıtır.

Karikatür, insan ve toplumla ilgili her tür olay, konu olarak abartılı, bir biçimde veren düündürücü ve güldürücü resim (TDK 2005: 1090) olarak tanımlanmaktadır.

Okuma kültürü edinmi, düünen duyarlı bireyler yeti tirmek için, Türkçe öretiminde, öncülerin Türkçenin anlatılmaları yansıtıldı, metinleri anlama ve anlatma sorumluluğu üstlenmiözne durumuna getirilmesi temel bir ilke olarak benimsenmelidir. Bu ilke gereğince, zengin uyarınl, örenme ve öretme süreçlerinde, öncüler daha çok duymaya ve düünmeye yöneltilmeli; öncüler üstlendikleri bu sorumlulukla duyu ve düüncelerini yazılı ve sözlü olarak anlatma işte iduymalıdır (Sever 2006: 9). *-Karikatür Türkçe öretiminde neden kullanılmalıdır?* eklinde yöneltti işoruyu ekilde cevaplamaktadır (Sever 2007: 222-224):

- Karikatürler, öncülerin ilgisini derse yöneltmelerine, ilgilerini sürekli kılmalarına katkı sağlayabilir.
- Karikatür, anlama ve anlatma becerilerinin kullanılması için dolaylı uygulama ortamları yaratabilir.
- Karikatürler, duyma ve düünme dürtüsünü devindirerek öncülerini düve düünce üretmeye isteklendirebilir.
- Karikatürler, sağlıklı demokratik bir kültür ortamının oluşmasına katkı sağlayabilir.
- Karikatürler, öretimde incelenen metnin iletisini / iletilerini destekleyen görsel bir metin olarak kullanılabilir.

S,n,fa çe itli karikatür ve resimlerle zenginle tirilmi deyimler getirilip ö rencilerin deyim da arc, , zenginle tirilebilir.

Bu amaçla yukarıdaki gibi (Yurtba , 1996: 291, 225) ö retimde kullanılabilecek deyimler için eserlerden yararlanılabilir.

Ö rencilerin sözlü ve yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde özdeyişlerden yararlanılmaktadır. Özellikle ö rencilerin konuşma ve yazma becerilerini geliştirecek özdeyişler seçilirken onların anlam dünyaları, hareket geçirecek türden, yoruma müsait olmaları dikkat etmek gerekir.

Biyografi-Otobiyografi-Anlatı-Gezi Yazıları,

Biyografi, bilim, sanat, edebiyat, fen bilimleri alanlarında başarılar, ile öne çıkan insanların çalmaları, mücadeleleri ve başarıları ile ilgili bilgi veren eserlerdir. Kişinin kendi hayatını anlattığı yazıya otobiyografi denir. Kişileri insanlarca bilinmeyen yönlerini, başarıları ve başarıları olduğu alanlarda bu başarıya nasıl ulaştığı konusunda bilgi vermek amacıyla otobiyografisini yazar. Çocukların başarıları, insanların deneyimlerinden yararlanmaları, olumlu nitelikleri örnek almaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Anlatı, çeşitli alanlarda başarılı olmuş insanların yaşadıkları önemli olaylar, kaleme aldıkları yazılardır. Çocukların sözcük dağarcığı, anlatı

latma becerileri ve yaratıcılıklar, an, yazdırılarak geli tirilebilir. Gezi yazılar,, gezilen, görülen yerlerin önemli özellikleri ki sel gözlem ve deneyimlerin yardımıyla anlatılır.

Gezi yazısı,, an,, biyografi gibi türlerde açıklayıcı, öyküleme yöntemine başvurulur. Bu yöntemde olay ya da olgular oluştursun,na göre anlatılır (Kora -Baykoca 2000: 300, 311).

Masal-Öykü-Roman

Olaüstü ki ilere, olaylara, serüvenlere yer verilen ve anlatımdan aza, kuaktan kuaya aktararak geçen hayal ürünü hikâyelere masal denir (Ouzkan 1987: 26). Masallar, milletlerin tarihlerini, kahramanlıklar, öykülerini, inançları,, gelenek ve göreneklerini bildiren önemli eserlerdir (Zengin 2000: 34). Çocuğa dinleme, okuma, konuşma, yazma becerilerinin kazandırılması,nda masallar,nda önemli bir güdüleyici etkisinden söz edilebilir (Sever 2008: 149). Ayrıca, masallar çocukların duygudünyaları,, ve hayal güçlerini zenginle tirmede önemli bir işlev görmektedir.

Okul çağı, çocuklar, özellikle birinci kademedeki çocuklar, masallara, çok ilgi öykülere ilgi gösterirler. Masal ve öykülere karşı ilgi 3-4 yaşlarında başlar; ilköğretimin ilk üç sınıfında en yüksek derecesini bulur (Özbay 2006/1: 123).

Masallar, masal başlığıyla da dö eme adı verilen ve tekerlemeden oluşan giriş bölümü, gelişme ya da gövde adı verilen ve olayı anlatı, sonuç bölümü ve tekerleme ile biten sonuç bölümlerinden oluşur. Çocuğue itme sürecinde masal, ulusal ve evrensel değerlerin aktarılması, ve benimsetilmesinde, çocuğun hayal dünyasını geli tirilmesinde, soyut kavramlar, algılama yeteneğiyle dili kullanma (cümle kurma, betimleme, anlatım vb.) becerilerinin geli tirilmesinde önemli bir yeri vardır (Karatay 2007: 470).

kilemeleri, peki tirmesifatları,, tezlik, sürerlik ve yaklaşıma fiillerini, ses taklidi sözcükleri, deyimleri, atasözlerini, dualar,, beddualar, ve birbirinden güzel renkli, inceliklerle yüklü halk dili söylemlerini anlatım biçimlerinde barındıran masallar, bireye yalnızca dilinin tadını, vermekle kalmaz, sanatçıları,, yazarları, gelecekte o dili geli tirip edebî-sanatsal ürünler vermelerine de katkıda bulunur (Yavuz 1997: 439). Masal dinleyen, masal okuyan masallarla büyüyen çocukların hayal güçleri gelişme imkânı bulur. Kantarcıolu (1991: 42), çocuklara masal okuma ve anlatım teknikleri konusunda uyarılar, söylemektedir: Henüz okul çağına gelmeyen çocuklar için masal, okumaya, kitaba karşı ilgi uyandıran, okumaya teşvik eden birer vasıta,dir. Çocuk masal anlatılırken veya okunurken

duydu u ilgi sayesinde kendisine söylenenleri dikkatle dinlemeyi ö renir, okumaya, dinlemeye ve anlatmaya kar , büyük istek duyar.

Okul öncesi dönemde genellikle masal ve hikâye dinleyen ö renciler ilkö retimde okuma ve yazmay, ö rendikten sonra k,sa öyküleri okumaya ba larlar. Daha önce dinleme - anlama becerisi belli bir düzeyde geli mi olan ö rencilerin bu tür etkinliklerle okuma ve anlama becerileri de geli meye ba lar. Öykü ve çocuk romanlar,nda bir kahraman, kahraman,n ba ,ndan geçen olay ve olay,n geçti i yer söz konusudur.

Türkçe derslerinde masal anlatma, hikâye okutma, okuduklar,ndan ve dinlediklerinden anlad,klar,n,, ya ad,klar,ndan edindikleri deneyimleri arkadaş lar,yla paylaşmalar,n, sa layacak etkinliklerle ö rencilerin temel dil becerilerini kazanma ve geli tirme ortam, bulmal,d,rlar. Anlama ve anlatma ö renme alanlar,na yönelik etkinliklerle kazan,lacak dil deneyimleri sadece becerilere yönelik sa lam bir temel olu turmamakta ayn, zamanda Türkçenin do ru, güzel ve etkili kullan,m,n,n ilk deneyimleri de kazand,r,lm, olmaktadır.

Deneme

Deneme, bir yazar,n, herhangi bir konu üzerinde kesin sonuçlara gitmeden, ki isel görüş ve dü üncelerini iddias,z ve ispats,z, içtenlikle belirtti i yaz,lara denir. Deneme türü, çocuklar,n bak , aç,lar,n, geli tirir. Onlara farklı dü üncelere sayg, duymay, evrensel de erlerle bütünle meyi ö retir, iyiyi, do ruyu, güzeli telkin eder. Di er edebî türlerde oldu u gibi deneme türü arac,l, ,yla ö rencilerin yarat,c, güçleri, edebî bilgileri, sözcük da arc, ,, okuma becerileri geli tirilebilir (ahbaz 2008: 193-198).

İlkö retim ö rencileri için örnek deneme metni i leni i (ahbaz 2008: 199-201):

lenecek metin: İmdi (Peyami Safa)

Kazan,malar: 1. Okudu u metni anlar ve çözümler. 2. Dü ünce yaz,z,s, yazar.

Ö rencilerin konuya haz,rlanmas, (haz,rl,k çal, mas.): 1. -Zor i , zaman,nda yapmam,z gerekip de yapamad, ,m,z kolay eylerin birikmesiyle olu ur.ø sözü sizce do ru mudur? Neden? 2. Sizce 2050 y,l,nda ö -renciler dersleri nas,l i leyecekler?

MD

Önemli i lerimizi ertelemeyi severiz. Baz,lar,m,zda bu, tembellikten ve ihmalden ziyade mükemmellik a k,d,r. O i i ehemmiyeti nispetinde muhtaç oldu u geni zamana b,rak,r,z. Yar,n, bugünden daima daha mü-

sait farz etmekten do an bu masumlu un cezas, o i in asla yap,lamama-s,d,r.

Ya ad,kça anlar,z ki ne yapmak istiyorsak, ne yapabileceksak, imdiden ba lamal,y,z. Ancak imdiye hâkimiz. Hayat birbirinin pe i s,ra geçen imdilerin toplam,d,r. Her kaybolan imdi bir daha gelmemek üzere geçip gitmi tir ve imdiyi anlamayan hayat, anlamaz. ÷ imdilik durmakø de il, ÷ imdiden ba lamak.ø

imdiye hürmet edelim. imdi ne yap,yorsunuz, ne ile me gulsünüz? Bütün imkânlar buradad,r. Muhakkak olan ey bu imdiden ibaret. Projelerimizi geciktirmeyelim, u an bizim midir? Bo muyuz? imdi ba - layal,m. Yar,n,n imdileri bu ân,n imdisi kadar muhakkak de ildir. Bu dünyada az çok bir ey yapm, olabilenlerin hepsi ÷ imdiøyi ke fetmi insanlard,r. An,n k,yetini bildiler, zaman denilen eyin yaln,z imdiden ibaret oldu unu anlad,lar.

Her ey ancak imdi mümkündür. Biraz sonra üpheli, daha sonra çok üpheli. lerinizin en önemlisini imdiye en yak,n plana alal,m. En önemli i imiz olan nefes almay, ertelemedi imiz ve imdi yapt, ,m,z gibi. Yemek ve su biraz geciktirilebilir, çünkü daha az önemlidir. Biz ise i lerimizi ehemmiyetleri nispetinde geciktirmeyi severiz. Bütün iktidars,zl,k-lar, irade hastal,klar,, tembellikler, vehimler, tereddütler, savsaklama illetleri, imdinin k,yetini bilmemekten ileri gelir. Fânilik uurunun eksikli idir. Günlerin tükenmeyece ini sanmaktan do an aldan, t,r.

Can, tez, üretken, çal, kan, idealist insan imdinin içindeki imkânlar, kaç,rmak istemeyendir. Çünkü bu imkânlar kaçır. Çünkü bu imkânlar birbirine benzemez, bu imkânlar f,rsatlard,r, f,rsat ise kaçır ve geri gelmez. Her ÷ imdiønin içinde bir f,rsat gizlidir. Bo una geçen ÷ imdiøler kaç,r,lm, f,rsatlard,r. Her gece kendi kendimize sorul,m: -Kim bilir bu gün kaç imdi kaybettim!ø

Peyami Safa *Objektif* (E itim-Gençlik-Üniversite)

ø1. Yazara göre biz, hangi zaman dilimine hâkimiz?, 2. -Bu dünyada az çok bir eyler yapm, olabilenlerin hepsi imdiyi ke fetmi insanlard,r.ø sözüyle anlat,lmak istenen dü ünçeyi belirtiniz,, 3. Parçada daha az önemli i ler neye benzetilmektedir? Sizin de hayat,n,zda önemli ve daha az önemli dedi iniz i ler nelerdir?,4. Ya ad, , an,n imkânlar,ndan yararlanmas,n, bilen ki ilerin özellikleri nelerdir? Siz de bu özelliklere sahip olmak ister misiniz?ö

Röportaj

Röportaj, yal,n ve sözlük tan,m,yla konusu bir soru turma, ara t,r- ma olan gazete veya dergi yaz,s,d,r. Ancak bir edebiyat türü olarak röportaj, de erlendirdi imiz zaman, onun yaln,zca bir gazete veya dergi yaz,s, seviyesinde kalmayaca , gerçe i ortaya ç,kar (TDK 1997: 17). Millî E itim Bakanl, , haz,rlad, , ilkö retim ikinci kademe Türkçe program,nda yedinci ve sekizinci s,n,f kitaplar,nda röportaj türüne ait metinlerin yer

almas,n, istemi tir. Ö rencilerin dili i leyen, inceliklerini görerek dilin tad,na varmalar,n, sa layacak röportaj metinlerini okumalar,, üzerinde dü ünmeleri gerekir.

Sanatkârlar günlük dili i leyerek; eserlerine dilin içinden ç,kard,k-lar, tatlar, katarak, bazen de yepyeni bulu ve örgülerle okuyanda bamba ka hazlar uyand,rarak onlar, dilin tad,na erdirirler. Bu eserler sayesinde dilimizin güzelli ini fark eder, dilimizi daha çok severiz (Ercilasun 1999: 6). A a ,da röportaj türüne örnek olmas, aç,s,ndan Muazzez Menemencio luğun Sabahattin Kudret Aksal ile yapt, , bir röportajdan küçük bir kesit yer almaktad,r.

í

— *iir olmasayd,, iir yaz,lmam, bir dünyada ya asayd,k ne olurdu?*

— *iir olmasayd,, dil olmasayd, demekle birdir. Dil olmasayd,, anlat,m, konu mak olmasayd,í Duygular, anlamlar, dü iinceler olmazd,í*

Dil olmasayd, duygu da olmazd,, anlam da dedik, dü ince de. iir de dilin, ayr,nt,lar, kesin olarak belirmi , etki gücü a ,r basan büyüü bir düzeni oldu una göre, iir olmasayd, bunlar,n hiçbiri olmazd, diyebiliriz. Giderek bilim, uygarl,k olmazd,. Ya am,m,z, bugün dolduran, anlaml, eden eylemin tümü olmazd,.

í

Ö retmenler bu tür röportaj metinlerini seçip getirerek s,n,fta okuma, dinleme, metinle ilgili soru olu turma, anlama ve anlad,klar,n, anlatma vb. etkinlikler yapabilirler. Ö rencilerini çevrede bulunan büyüklerine yönlendirerek röportaj yapmalar,n, isteyebilir. Yap,lan röportajlarla al,nan cevaplar s,n,f ortam,nda i lenir, anlama ve anlat,m çal, malar,nda kullan,labilir. Bu tür çal, malarla ö renciler sadece dil becerilerini kazanmakla kalmazlar ayn, zamanda zihinsel ve sosyal becerilerini de geli - tirme imkân, yakalam, olurlar.

Edebî Ürünler Arac,l, ,yla Ders ç i ve Ders D, ,nda Gerçekle - tirilebilecek Etkinlik Önerileri (Bayraktar-Ya ar 2005; Karatay 2007: 473; Özbay 2001: 14; Özbay 2006/2: 112; Özbay-Melanl,o lu 2009: 17; Sever (2004: 20-21; ahabaz 2008: 201; Y,lar 2007: 18-20):

S,n,fta okunan edebî ürünler zaman zaman ya yar,da kesilerek devam,n,n evde okunmas, istenmeli ya da ö renciler yeni bir ürüne yönlendirilmelidir. Okunan ya da dinlenen metinde geçen deyimler ö rencilere buldurularak anlamlar, üzerine konu kurulabilir. Eksik verilen deyimi tamamlama, aç,klamas,yla verilen deyimi e le tirme gibi etkinlikleri içeren çal, ma yapra , haz,rlyarak ö retimde kullan,labilir. Ders sonun-

da o derste i lenen metinde geçen deyimler, canlandırma çal, malar,yla, hazırlıksız konu ma egzersizleriyle daha iyi kavratılabilir.

Deyimlerde geçen gerçek ve deyimın mecaz anlamın, yansıtan resimleri gösterip daha sonra bu deyimleri cümle içinde kullandırma etkinlikleri düzenlenebilir.

Deyimlerin bazıları ilginç hikâyeleri vardır. Bu hikâyeler o deyimlerin yerle mesi ve kalması, olması, bakımdan önemli katkı sağlayabilir. Böyle örneklerin sınıf ortamına getirilmesi, öğrencilerden de verilen deyimlerle ilgili hikâyeye üretmeleri istenebilir. Bayraktar ve Yağar'a göre (2005), hikâyeye dayandırılarak yapılan deyim öğretimi kalıcı, öğrenme sağlamakta ve diğer yollara göre başarılı olmaktadır.

Düzeğe uygun, Türkçenin ustaca kullanıldığı, öğrencilerin ilkelere uygun olarak sesli okuma çal, malar, yapılabilir.

Bilmece sorma, mani ve tekerleme söyleme/söyletme çal, malar,; düzeğe uygun mani, tekerleme ya da bir öğrencinin toplu okuma yoluyla küme ya da sınıfça seslendirme çal, malar, yapılabilir.

Sınıf atasözü yarışmaları, çal, malar, yapılabilir. Özellikle kelime dağarcığı, zenginleşmeye yardımcı, ilk öğretim ikinci kademesinde söylenen bir atasözünün son harfiyle başlayan bir atasözü söyleme yarışmaları, yapılabilir.

Öğrencilerin düşünme ve düşündüklerini anlatma becerilerini geliştirebilmek için yarışmalar, bir olay, yapıtlar, bir gezi ya da gözlemden hareketle de yazılı ve yazılm, anlatım etkinlikleri düzenlenebilir.

Öğrencilerden periyodik olarak anlatımlar, yazmalar, istenebilir.

Düzeğe uygun bir masal okunarak öğrencilerden dinlenen masal anlatımlar, istenebilir. Bütünlük ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilen bu tür etkinliklerle öğrencilerin hem dinleme-anlama-anlatma gibi dil becerilerinin hem de seslendirme, flama ve sentez yapma gibi zihinsel becerilerinin gelişmesine ortam oluşur.

Anlama ve anlatma becerilerinin edinilmesi, özellikle dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde masallardan yararlanılmalıdır. İlk öğretimde Türkçe dersleri çerçevesinde *sessiz okuma saati* ad, altında haftada bir ders saati ayrılmış, gibi haftada bir ders *masal, öykü, şiir vb. dinleme saati* olarak kullanılabilir. Bu derslerde seçilen edebî ürünler yüksek sesle okunarak öğrencilerin dinleme-anlama-anlatma becerileri geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Öğrencilere de yazılı resimler gösterilerek kendilerinin kahraman olduğunu öyküler yazmalar, istenebilir. Öğrencilere sevecekleri bir öykünün

giri k,sm, okunarak devam,n, sözlü veya yaz,l, olarak tamamlamalar, istenebilir.

Ö retmen ders ak, , içerisinde zaman zaman öykü kurgulayarak kavratılacak , unsura o öykü içinde yer verebilir.

Ö retmenin, çocuklar,n ya ve ilgi seviyelerine uygun hikâyeleri yüksek sesle okumas,, okunanlar üzerinde konu ulması,, basit dramatisasyon faaliyetleri, çocuklar,m,z,n temel dil becerilerini çok erken yaşlarda kazanmalar,na yardımcı, olacak,r.

Temel dil becerilerini geli tirmek amacıyla ö rencilerin okudukları,ndan, dinlediklerinden, izlediklerinden ya da ya ad,klar,ndan hareketle oyunla t,rma ve canlandırma çal, malar, yapımlar,n,n ortamlar, oluşturulabilir.

Okulca kutlanan belirli gün ve haftalar,n kutlama etkinliklerinde söz korosu, in at çal, malar,; bir fıkray, oyunla t,rma çal, malar,; taklit çal, malar,; skeç, parodi veya piyes çal, malar, yapılmabilir.

Dinlenen ya da okunan bir metnin slaytlar yardımcı,yla ilgili resimler e li inde dinlenmesinin sağlanması,, ö rencilerin gösterilen de i ki görseller üzerinde konu malar,na ortam oluşturma vb. etkinliklerle temel dil becerilerinin gelişimine katkı sağ layabilir.

Karikatürlerden yararlanılarak ö rencilerin mizah anlay, , kazanmalar, ve ele tiri düzenleme, yaratıcı, düzenleme vb. becerilerini geli tirmeleri sağ lanabilir. Yine karikatürler üzerine konu ma etkinlikleri konu ma e timinde kullanılabılır.

Bir edebî tür olarak deneme, çocuklar,n okuma alışkanlı, , edinmesinde, kendilerini ifade etme yolları,n, geli tirmede çok önemli i levi sahiptir. Bili sel, dilsel ve sosyal gelişimin tamamlanması,c,s, olan bu türün örnekleri getirilerek sınıf ortamında i lenmelidir.

İlk okuma yazma çal, malar,n,n yürütüldü ü sınıf ortamında ö rencilerin dikkatlerini zinde tutacak etkinliklere yer verilmelidir. İlk okuma yazma çal, malar,nda kurgusal öykülerle masal, tekerleme, mizah, ninni vb. pedagojik bir malzeme olarak kullanılabılır. İleri süreçte konunun içeriğine uygun olarak ö rencilerden birinin kahraman, olduğu u bir öykünün kurgulanması, tüm ö rencilerin dikkatlerini çekecek ve algı düzeylerini en yüksek seviyeye çıkaracaktır,r.

Bütünleyici Çal, malar

Okulca kutlanacak önemli gün, hafta ve etkinliklere katılımla, sağ layarak ö rencilerin özendirilmesi gerekir.

Fıkra canlandırma, monolog çalması, piyes oynatma, söz korosu olu turması vb. etkinliklerle öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine uygun ortam hazırlanmaktadır.

Ayrıca, da hem metin olarak kullanılacak hem de dersin akışı içerisinde özel bir amaçla (öğrencilerin dikkatlerini toplama vb.) bir araç olarak kullanılacak Türkçe ile ilgili diğer seçkisine yer verilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bilmece, mani, ninni, tekerleme, öykü, roman, fıkra vb. edebiyat ürünleri Türkçenin etkili ve güzel kullanıldığı türlerdir. Bu nedenle bunlar, dil eğitiminin vazgeçilmez malzemesi durumundadırlar. Bu ürünler çocukların sözcük dağarcığına, zenginleştirilmelerine, temel dil becerilerini geliştirmelerine, dilin fetmelerine, eğitimi süreci içerisinde dilin inceliklerini öğrenerek ve kullanarak dil bilinci oluşturmalarına katkı sağlayan ürünlerdir.

Dil eğitimi edebî ürünlerin pedagojik bir malzeme olarak kullanılması temel amaç çocukların psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimleri ile temel dil becerilerinin gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan öğretimde kullanılacak çocuk edebiyat ürünleri özenle seçilmelidir.

Türkçe derslerinde öğrencilerin anlama, kavrama, yorumlama, sebep-sonuç ilişkisi kurma vb. yeterliklerini ölçmek için yapılan sınavlarda yönetmelik gereğince öykü, şiir, roman, masal vb. bir edebî türden metin kullanılması zorunluluğu vardır. Bu hâlde edebî türler hem temel dil becerilerinin kazandırılması hem de bu becerilerin kazanma durumlarına, tespitinde temel malzeme olarak kullanılmalıdır.

Dil tüm kurallarıyla birlikte, geçirilen yıllarla sırasıyla do al olarak öğrenilmektedir. Çocuklar dil modellerini dinleyerek, bu modelleri öykünerek (taklit ederek), geri iletimi algılayarak, deneyimlerini ve diğer üncelerini paylaşarak öğrenmektedir (Güven-Bal 2000: 13). Bu nedenle aile ortamında, sosyal çevrede ve öğrenme - öğretim sürecinde çocukların etkin olduğu, aktif rol aldığı ve sorumluluk üstlendiği etkinliklere yer verilmelidir.

İlk öğretimin ilk sınavından itibaren öğrencilerin Türkçeyi iyi kullanan ustaların eserleriyle tanışmaları sağlanarak onların sözcük dağarcıklarına, geliştirmelerine, metinlerden anlam kurma ve okuduklarından yaptıkları çıkarımlardan hareketle diğer üncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade etmeleri sağlanmalıdır. Bu tür çalmalarla öğrencilerin okudukları metinler üzerinde düşünerek sebep sonuç ilişkisi kurma, yorumlama, anlam kurma ve en önemlisi tüketici okur niteliğinden üretici okur kimliğini kazanmalarının ortamlarının oluşturulmasıdır.

Masal, öykü, şiir, tekerleme, mani, bilmece vb. edebî ürünler ö -rencilerin dil becerilerinin geli iminde ba vurulacak en önemli pedagojik malzemedir. Ö rencilerin temel dil becerilerini etkin bir biçimde kullanabilme niteli ini kazanmalar, için ö renme ve ö retme sürecinde derse ana araç olan metinlere ek olarak yukarıda de inilen edebî ürünlerin dil, şiir, mektup, anı, günlük, gezi yazısı, türkü, biyografi, otobiyografi, tiyatro vb. edebî türlerden de yararlanılmasıdır.

KAYNAKÇA

- ARAS, Gökten (2008), "Edebiyatın Yabancı Dil Öğretimindeki Rolü, Önemi ve Etkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Durum Çalışması ve Analizi" *Türkiye'de Yabancı Dil Öğretimi Ulusal Kongresi (Gazi Üstü Gazi Eğitim Fakültesi - 22-23 Kasım), Bildiriler Kitabı*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, s. 99-102
- ATEŞ, Kemal (1998), *Gülten Dayıo luğun Çocuk Romanları*, Kültür Bakanlığı, Yayınları, Ankara.
- BANARLI, Nihat Sami (1977), *Türkçenin Soruları*, 3. Baskı, Kubbealtı, Neşriyat, İstanbul.
- BAŞ, Bayram (2002). "Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanılması", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2002 (2), S. 12, s. 60-68.
- BAYRAKTAR, Nesrin ve Ö. F. Yaşar (2005), "Öğretim Birinci Kademe Beşinci Sınıf Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine İlişkin Yeni Bir Yaklaşım", *Dil Dergisi*, S. 127, s. 7-19.
- DEMİRAY, Kemal (1969), *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- DEMİRAY, Kemal (1977), *Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul.
- DİL DÜZGÜN, Selahattin (2001), "Türkçe Öğretiminde Çocuk Yazını Yeri", *Çağdaş Türk Yazını*, (Ed. Zehra Piro lu), Adam Yayınları, İstanbul.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1997), "Dilin Tadını Güzel Yazılarla Raporajlar", *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara.
- GÖÇER, Ali (1999), "Çocuk ve Ninni", *Erciyes*, Yıl: 22, 260, s. 27-28.
- GÜNAY, Doğan (2007), *Metin Bilgisi*, 3. Baskı, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- GÜNEŞ, Firdevs (2007), *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayınları, Ankara.
- GÜNEŞ, Firdevs (2009), "Türkçe Öğretimine Günümüz Gelişmeleri ve Yapılandırma", *Yaklaşım, MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 11, s. 1-21.
- GÜNEY, Eflatun Cem (1997), *Masallar*, 4. Baskı, Kültür Bakanlığı, Yayınları, Ankara.

- GÜVEN, Nergis-Bal, S. (2000), *0-6 Ya Dönemindeki Çocuklar için Destekleyici Etkinlikler*, Epsilon Yayınlar, İstanbul.
- KABADAYI, Abdülkadir (2009), *Öğretmenlerin Çocuğunun Gelişim Alanlarına Katkıları, Çerçevesinden Değerlendirilmesi* Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C. 6, S. 1, s. 276-289.
- KANTARCIO LU, Selçuk (1991), *Eğitimde Masalın Yeri*, Millî Eğitim Basın Mevki, İstanbul.
- KARATAY, Halit (2007), *Eğilim Edinimi ve Değer Örneği Sürecinde Masalın Önemi ve Değeri*, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (3), s. 463-475.
- KAYA, Doğan (1999), *Anonim Halk Edebiyatı*, Akça Yayınlar, Ankara.
- KAYA, Meral (2007), *Okuma Yazma Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Öğretim Amaçları, Kullanılan Yöntem ve Teknikler II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara Üniversitesi Basın Mevki, Ankara, s. 117-122.
- KORAY, Hikmet-Baykoca, A. Naci (2000), *Dil ve Anlatım*, Arslansoy Yayınları, İstanbul.
- MEB (2005), *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kuralları* (6, 7 ve 8 Sınıflar; Taslak Basım), Devlet Kitapları, Müdürlüğü Basın Mevki, Ankara.
- MEB - Komisyon (2006), *İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Öğretmen Kuralları Kitabı*, 2. Baskı, Devlet Kitapları, (Cem-Web Ofset), Ankara.
- MEB - Komisyon (2007), *İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, 3. Baskı, Devlet Kitapları, (Milsan Basın San. A.Ş.), İstanbul.
- ÖZKAN, A. Ferhan (1987), *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, 4. Baskı, Emel Matbaası, Ankara.
- ÖNAL, Mehmet Naci (2002), *Türkçenin Eğitim ve Öğretiminde Oyun Teorilerinin Yeri ve Önemi* *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, s. 1-17.
- ÖZBAY, Murat (2001), *Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirme Yolları*, *Türk Dili*, S. 589, s. 9-14.
- ÖZBAY, Murat (2006/1), *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.
- ÖZBAY, Murat (2006/2), *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.
- ÖZBAY, Murat- Melanlıoğlu, Deniz (2009), *Türkçe Öğretiminde Deyimlerin Öğretme Öğrenme Süreci Bakımından Değerlendirilmesi* *Millî Eğitim*, S. 181, s. 8-19.
- ÖZDEMİR, Emin (1991), *Dil ve Edebiyat Öğretiminde Yeni Yönelimler* *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi* (Editör: Bekir Özer), Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, Eskişehir, s. 12-29.
- ÖZTÜRK, Cemil-Otluoğlu, Rahmi (2002), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyusal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi*, *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 15, s. 173-182.

- PARLAKYILDIZ, Hayrettin (2008), "Türkçenin Dil Zenginliği içinde Atasözleri ve Deyimler", *İkinci Dönem Edebiyat Dergisi*, S. 20, s. 10-11.
- SEVER, Sedat (2004), *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Anı, Yayınları, Ankara.
- SEVER, Sedat (2006), "Türkçe Öğretiminin Çözülemez Sorunları", *Varlık*, Ekim, s. 8-16.
- SEVER, Sedat (2007), "Türkçe Öğretiminde Sanatsal Bir Uyarı Olarak Karikatürün Kullanılması", *VI. Ulusal Sözlük Öğretimi ve Edebiyat Sempozyumu (27-29 Nisan 2007)*, Bildiriler Kitabı, Nobel Yayınları, Ankara, s. 222-229.
- SEVER, Sedat (2008), *Çocuk ve Edebiyat*, Tudem Yayınları, İzmir.
- AHBAZ, Namık Kemal (2008), "Çocuk Edebiyatında Halkal Edilmiş Bir Edebi Tür: Deneme", *Özgen Ünlü Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 15, s. 189-203.
- TDK (1997), *Röportaj Üzerine, Güzel Yazılar ve Röportajlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TDK (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- YAVUZ, Muhsine Helimoğlu (1997), *Masallar ve Edebiyat Ürünleri*, Ürün Yayınları, Ankara.
- YILAR, Ömer (2007), "Atasözleri ve Deyimlerin Edebiyatındaki Yeri ve Önemi", *İkinci Dönem Edebiyat Dergisi*, S. 8, s. 18-20.
- YURTBAŞI, Metin (1996), *Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Özdemir Yayınları, İstanbul.